מחוון: מבחן תרגול: סוכה מ"א–מ"ב – הכנה לבגרות

1 חלק א: דף מ"א ע"א: "זכר למקדש" ויום הנף

א. (6 נק') "בָּרְאשׁוֹנָה הָיָה לוּלָב נִיטָּל בַּמִּקְדָּשׁ שִׁבְעָה, וּבַמְּדִינָה יוֹם אֶחָד" (2 נק'); אחרי החורבן תיקן ריב"ז שגם במדינה ייטלו שבעה, זכר למקדש (2 נק'). רש"י: מן הפסוק "ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים" – לפני ה', כלומר במקדש, ולא בגבולין (2 נק').

שורת המקור (סוכה מא ע"א): מַתְנִי' בָּרְאשׁוֹנָה הָיָה לוּלָב נִיטָּל בַּמִּקְדָּשׁ שִׁבְעָה, וּבַמְּדִינָה יוֹם אֶחָד. מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הִתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁיְּהֵא לוּלָב נִיטָּל בַּמְּדִינָה שִׁבְעָה, זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ.

ב. (8 נק') הנביא מתאר את הצרה של ציון: "דּוֹרֵשׁ אֵין לָהּ" – אין מי שדואג לה (3 נק'). "מִכְּלַל דְּבָעֲיָא דְּרִישָׁה": אם חוסר הדרישה הוא קללה, משמע שמצוה לדרוש בציון, כלומר לזכור אותה ולעשות מעשים שמזכירים אותה ואת המקדש (3 נק'). תקנת הלולב שבעה ימים היא "דרישה" כזו (2 נק').

שורת המקור (סוכה מא ע"א): "דּוֹרֵשׁ אֵין לָהּ", מִכְּלַל דְּבָעֲיָא דְּרִישָׁה

ג. (6 נק') כי זו "מִצְוָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים", ועל מצוה מדרבנן מברכים "וצונו" (3 נק'). כשייבנה המקדש: "יַחְזְרוּ הַדְּבָרִים לְיָשְׁנָן" – במדינה שוב רק ביום הראשון (3 נק').

שורת המקור (רמב"ם, הלכות שופר וסוכה ולולב ז): וְכָל יוֹם וְיוֹם מְבָרֵךְ עָלָיו אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת לוּלָב מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִצְוָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְתַקָּנָה זוֹ עִם כָּל הַתַּקָּנוֹת שֶׁהִתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כְּשֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יַחְזְרוּ הַדְּבָרִים לְיָשְׁנָן

2 א. (5 נק') ט"ז בניסן, יום הנפת העומר; נאסר לאכול "חדש" כל היום (2 נק'). רש"י: בזמן המקדש הותר החדש משקרב העומר; אחרי החורבן מותר מן התורה משהאיר המזרח (3 נק').

שורת המקור (סוכה מא ע"א): הֵאִיר מִזְרָח, הִתִּיר. הַשְׁתָּא דְּאִיכָּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ — עוֹמֶר מַתִּיר

ב. (8 נק') "מְהֵרָה יִבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְיֹאמְרוּ: אֶשְׁתָּקַד מִי לֹא אָכַלְנוּ בְּהֵאִיר מִזְרָח?" – אנשים ימשיכו את ההרגל ולא יידעו שעכשיו רק העומר מתיר (4 נק'). אם ייבנה בט"ז עצמו – כבר האיר המזרח והתיר; אם בט"ו ביום – יותר מחצות היום, כמו הרחוקים. לכן החשש הוא כשייבנה בלילה או סמוך לשקיעה, ולא יספיקו להקריב את העומר בבוקר (4 נק').

שורת המקור (סוכה מא ע"א): לָא צְרִיכָא, דְּאִיבְּנִי בְּלֵילְיָא, אִי נָמֵי סָמוּךְ לְשְׁקִיעַת הַחַמָּה

ג. (7 נק') לפי רבי יהודה החדש אסור כל היום מן התורה: "עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה" – "עַד עִיצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם", ו"עד" ועד בכלל (4 נק'). "התקין" – "דָּרַשׁ וְהִתְקִין": ריב"ז דרש את הפסוק וקבע את ההלכה (3 נק').

שורת המקור (סוכה מא ע"ב): מַאי "הִתְקִין" — דָּרַשׁ וְהִתְקִין

3 חלק ב: סוגיה בעיון 6: מקדש, מדינה וירושלים בזמן הזה

א. (6 נק') לפי רש"י "מדינה" כוללת גם את ירושלים, שדינה כגבולין (3 נק'). לכן בירושלים נטלו מן התורה רק ביום הראשון, ושבעה ימים רק בתוך המקדש עצמו (3 נק').

שורת המקור (רש"י, סוכה מא ע"א): במדינה - בירושלם שאף הוא כגבולים:

ב. (8 נק') לפי רבנו מנוח, "מדינה" היא שאר הארץ חוץ מירושלים, ו"מקדש" לעניין זה הוא כל ירושלים (4 נק'). "לפני ה'" נאמר גם במצוות שמקיימים בכל ירושלים, כמו מעשר שני, בכור ושלמים; לכן גם "ושמחתם לפני ה'" בלולב נוהג בכל ירושלים שבעה ימים (4 נק').

שורת המקור (רבנו מנוח, ספר המנוחה, הל' שופר ב, ח): נראה לדעת הרב דמקדש הרי כל ירושלים ומדינה הרי שאר גבולין

שורת המקור (רמב"ם, הלכות שופר וסוכה ולולב ז): וּבַמִּקְדָּשׁ לְבַדּוֹ נוֹטְלִין אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם וָיוֹם מִשִּׁבְעַת יְמֵי הֶחָג

ג. (6 נק') "מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה וַאֲפִלּוּ בִּגְבוּלִין" (3 נק'). ובשאר ימי החג אין חובה אלא במקדש, ולכן שם גזרו, "נִמְצָא שֶׁאֵין דִּינוֹ וְדִין שְׁאָר הַיָּמִים שָׁוֶה" (3 נק').

שורת המקור (רמב"ם, הלכות שופר וסוכה ולולב ז): וְלָמָּה לֹא גָּזְרוּ גְּזֵרָה זוֹ בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה וַאֲפִלּוּ בִּגְבוּלִין. נִמְצָא שֶׁאֵין דִּינוֹ וְדִין שְׁאָר הַיָּמִים שָׁוֶה שֶׁבִּשְׁאָר יְמֵי הֶחָג אֵין אָדָם חַיָּב לִטֹּל לוּלָב אֶלָּא בַּמִּקְדָּשׁ:

4

א. (7 נק') לדבריו מי שבירושלים נוטל לולב שבעה ימים מן התורה גם היום, חוץ משבת (3 נק'). הבסיס: לפי הרמב"ם קדושת ירושלים "קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא", ולכן ירושלים עדיין "לפני ה'" גם בלי מקדש (4 נק'). למעשה הוא כותב שיש להחמיר בירושלים, ושמי שגר בה יכוון לקיים את המצווה כל שבעה מספק.

שורת המקור (ביכורי יעקב, סימן תרנח ס"ק א): ולפ"ז יש לדון דלולב ניטל בירושלם גם בזמן הזה כל שבעה מן התורה חוץ משבת

ב. (7 נק') (1) אם המצווה עוד נוהגת מן התורה בירושלים, למה תיקן ריב"ז "זכר למקדש"? (4 נק'). (2) לפי זה היו צריכים לתקוע היום בירושלים בחצוצרות ובשופר, כמו שעשו במקדש ("בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'", ראש השנה כז ע"א), ואין עושים כך (3 נק'). (גם ראייתו מדיני לולב שחל בשבת מתקבלת.)

שורת המקור (חידושי רבנו מאיר שמחה, חלק א, סוכה פרק ד, עמ' רמב): דא"כ אמאי תיקן ריב"ז שיהא לולב ניטל שבעה זכר למקדש דבעי דרישה

שורת המקור (רמב"ם, הלכות שופר וסוכה ולולב ז): מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִתְקִינוּ שֶׁיִּהְיֶה לוּלָב נִטָּל בְּכָל מָקוֹם כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ

ג. (6 נק') המשנה מספרת שכשחל יום טוב ראשון בשבת "מוֹלִיכִין אֶת לוּלְבֵיהֶן לְהַר הַבַּיִת" (3 נק'). אילו כל ירושלים הייתה כמקדש לעניין זה, לא היה צורך להביא את הלולבים דווקא להר הבית; לכן לדעתו השבעה ימים הם במקדש בלבד (והר הבית בכלל), לא בכל ירושלים, ובפירוש המשנה לרמב"ם נפלה טעות סופר (3 נק').

שורת המקור (שו"ת אגרות משה, יורה דעה חלק ד, סימן סג אות ח, עמ' שו): ואם גם בירושלים איכא חיוב זה דשמחה בלולב שבעה ימים, לא היה להן להביא להר הבית, והיה יותר טוב שיוליכו לביהכ"נ. ולכן משמע שהוא ט"ס בפירוש המשנה להרמב"ם

שורת המקור (סוכה מב ע"ב): מוֹלִיכִין אֶת לוּלְבֵיהֶן לְהַר הַבַּיִת

5 חלק ג: דף מ"א ע"ב: "לכם" ביום טוב ראשון, ומתנה על מנת להחזיר

א. (6 נק') הביאו מערב שבת (רש"י), כדי שלא יצטרכו לשאת אותם בשבת (הסבר שלנו) (3 נק'). כל אחד מכיר את שלו ונוטלו, "מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן בְּלוּלָבוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ" (3 נק').

שורת המקור (סוכה מא ע"ב): כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַכִּיר אֶת שֶׁלּוֹ וְנוֹטְלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן בְּלוּלָבוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ

ב. (7 נק') "וּלְקַחְתֶּם" – "שֶׁתְּהֵא לְקִיחָה בְּיַד כָּל אֶחָד וְאֶחָד" (3 נק'). "לָכֶם" – "מִשֶּׁלָּכֶם – לְהוֹצִיא אֶת הַשָּׁאוּל וְאֶת הַגָּזוּל" (4 נק').

שורת המקור (סוכה מא ע"ב): "וּלְקַחְתֶּם", שֶׁתְּהֵא לְקִיחָה בְּיַד כָּל אֶחָד וְאֶחָד. "לָכֶם", מִשֶּׁלָּכֶם – לְהוֹצִיא אֶת הַשָּׁאוּל וְאֶת הַגָּזוּל

ג. (7 נק') ביום הראשון צריך שהלולב יהיה שלו; בשאר הימים "אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּלוּלָבוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ" (3 נק'). ביום הראשון – רק "אִם כֵּן נִתְּנוּ לוֹ בְּמַתָּנָה" (4 נק').

שורת המקור (סוכה מא ע"ב): מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג בְּלוּלָבוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ אֶלָּא אִם כֵּן נִתְּנוּ לוֹ בְּמַתָּנָה

6

א. (6 נק') כל אחד נטל ויצא בו, ונתן אותו במתנה לבא אחריו, ורבי עקיבא החזירו לרבן גמליאל (3 נק'). במתנה – כי ביום הראשון יוצאים רק בלולב שהוא שלו ("לכם") (3 נק').

שורת המקור (סוכה מא ע"ב): נְטָלוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְיָצָא בּוֹ, וּנְתָנוֹ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּמַתָּנָה

ב. (8 נק') "החזירו" מלמד "אַגַּב אוֹרְחֵיהּ": "מַתָּנָה עַל מְנָת לְהַחְזִיר – שְׁמָהּ מַתָּנָה" (4 נק'). "באלף זוז" – "לְהוֹדִיעֲךָ כַּמָּה מִצְוֹת חֲבִיבוֹת עֲלֵיהֶן" (4 נק').

שורת המקור (סוכה מא ע"ב): מַתָּנָה עַל מְנָת לְהַחְזִיר – שְׁמָהּ מַתָּנָה.

ג. (6 נק') "הֶחְזִירוֹ – יָצָא, לֹא הֶחְזִירוֹ – לֹא יָצָא" (3 נק'). רש"י: מתנה על מנת להחזיר היא מתנה; אם לא החזיר, מתברר שמלכתחילה היה האתרוג גזול בידו (3 נק').

שורת המקור (סוכה מא ע"ב): נְטָלוֹ וְיָצָא בּוֹ, הֶחְזִירוֹ – יָצָא, לֹא הֶחְזִירוֹ – לֹא יָצָא

7 חלק ד: דף מ"א ע"ב – מ"ב ע"א: זריזין במצוות, ו"טעה בדבר מצוה"

א. (6 נק') אמימר התפלל כשהלולב בידו (רש"י: מרוב חיבתו) (2 נק'). הקושיה: "לֹא יֹאחַז אָדָם תְּפִילִּין בְּיָדוֹ וְסֵפֶר תּוֹרָה בְּחֵיקוֹ וְיִתְפַּלֵּל", ולפי שמואל גם סכין, קערה, ככר ומעות; רש"י: כי הוא טרוד שלא יפלו, ואין דעתו מיושבת בתפילה (4 נק').

שורת המקור (סוכה מא ע"ב): לֹא יֹאחַז אָדָם תְּפִילִּין בְּיָדוֹ וְסֵפֶר תּוֹרָה בְּחֵיקוֹ וְיִתְפַּלֵּל

ב. (8 נק') רש"י: הדברים האלה אינם מצווה לאחוז בהם, ולכן הם משא, והאדם טרוד בשמירתם (4 נק'). בלולב הנטילה עצמה מצווה, ו"מתוך שחביבה מצוה עליו אין משאה ושימורה כבד עליו" – ולכן אינו טרוד (4 נק').

שורת המקור (סוכה מא ע"ב): הָתָם לָאו מִצְוָה נִינְהוּ, וּטְרִיד בְּהוּ

ג. (6 נק') "קוֹרֵא בַּתּוֹרָה וְנוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו – מַנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי קַרְקַע", ובבית המדרש שולח אותו ביד אחר (2 נק'). רש"י: בקריאת התורה – כי גולל ופותח את הספר; בבית המדרש – טרוד בשמועה והלולב עלול ליפול (2 נק'). הלימוד: "כַּמָּה הָיוּ זְרִיזִין בְּמִצְוֹת" (2 נק').

שורת המקור (סוכה מא ע"ב): מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? לְהוֹדִיעֲךָ כַּמָּה הָיוּ זְרִיזִין בְּמִצְוֹת.

8

א. (5 נק') פטור (מקרבן חטאת) (2 נק'). רש"י: "ברשות מצוה" – היה טרוד וממהר לקיים את המצווה, ומתוך כך שכח שהיום שבת; טעה בדבר מצוה – פטור (3 נק').

שורת המקור (סוכה מא ע"ב): רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, וְשָׁכַח וְהוֹצִיא אֶת הַלּוּלָב לִרְשׁוּת הָרַבִּים – פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוֹצִיאוֹ בִּרְשׁוּת

ב. (8 נק') הקושיה: אי אפשר להוציא את הלולב בלי להגביה אותו, וברגע שהגביה כבר יצא בו (3 נק'). אביי: "כְּשֶׁהֲפָכוֹ" – הגביה אותו הפוך, ובזה אין יוצאים (רש"י: רק "דרך גדילתן") (2 נק'). רבא: "שֶׁהוֹצִיאוֹ בִּכְלִי"; לקיחה על ידי דבר אחר היא לקיחה רק "דֶּרֶךְ כָּבוֹד" (רש"י: בסודר) ולא "דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן" (רש"י: בקערה) (3 נק').

שורת המקור (סוכה מב ע"א): רָבָא אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא שֶׁלֹּא הֲפָכוֹ, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן: כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיאוֹ בִּכְלִי. וְהָא רָבָא הוּא דְּאָמַר: לְקִיחָה עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר – שְׁמָהּ לְקִיחָה! הָנֵי מִילֵּי דֶּרֶךְ כָּבוֹד, אֲבָל דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן – לָא.

ג. (7 נק') כהן שמצא עולת העוף, חשב שהיא חטאת העוף ואכל אותה – פטור (רש"י: מקרבן מעילה, כי אכילת חטאת היא מצוה) (3 נק'). "היינו הך" – זה אותו כלל שבמשנה (2 נק'). החידוש: גם מי שטעה בדבר מצוה "וְלָא עֲבַד מִצְוָה" פטור (2 נק').

שורת המקור (סוכה מב ע"א): אֲבָל הָכָא, דְּטָעָה בִּדְבַר מִצְוָה וְלָא עֲבַד מִצְוָה – אֵימָא לָא, קָא מַשְׁמַע לַן

9

חלק ה: דף מ"ב: אשה וקטן בלולב

א. (6 נק') "מְקַבֶּלֶת אִשָּׁה מִיָּד בְּנָהּ וּמִיַּד בַּעְלָהּ, וּמַחְזִירָתוֹ לְמַיִם בְּשַׁבָּת" (3 נק'). רבי יהודה: "בַּשַּׁבָּת מַחְזִירִין, בְּיוֹם טוֹב מוֹסִיפִין, וּבַמּוֹעֵד מַחְלִיפִין" (3 נק').

שורת המקור (סוכה מב ע"א): מַתְנִי' מְקַבֶּלֶת אִשָּׁה מִיָּד בְּנָהּ וּמִיַּד בַּעְלָהּ, וּמַחְזִירָתוֹ לְמַיִם בְּשַׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּשַּׁבָּת מַחְזִירִין, בְּיוֹם טוֹב מוֹסִיפִין, וּבַמּוֹעֵד מַחְלִיפִין.

ב. (8 נק') פשיטא – מה החידוש? (2 נק'). "הוֹאִיל וְאִשָּׁה לָאו בַּת חִיּוּבָא הִיא, אֵימָא לָא תְּקַבֵּל" – היה אפשר לחשוב שלגביה הוא מוקצה (3 נק'). רש"י: "כיון דראוי לנטילת אנשים תורת כלי עליו ומותר בטלטול לכל" (3 נק').

שורת המקור (סוכה מב ע"א): גְּמָ' פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא: הוֹאִיל וְאִשָּׁה לָאו בַּת חִיּוּבָא הִיא, אֵימָא לָא תְּקַבֵּל, קָא מַשְׁמַע לַן.

ג. (6 נק') "שלא יכמוש" (2 נק'). בשבת מחזירים לאותם מים שנלקח מהם, אבל אין מוסיפים וכל שכן שאין מחליפים, כי זה טורח "לתקוני מנא" – לתקן את הלולב (4 נק').

שורת המקור (רש"י, סוכה מב ע"א): בשבת מחזירין - שהרי מכאן נטלום היום אבל לא מוסיפין מים כ"ש שאין מחליפין המים לשפוך את אלו ולתת אחרים צונן מהני דטרח לתקוני מנא:

10

א. (6 נק') רש"י: "לחנכו מדבריהם" – חיוב חינוך מדרבנן (3 נק'). הסימן: כשהוא יודע לקיים את המצווה כמו שצריך, אפשר לחנך אותו בה (3 נק'; הסבר שלנו).

שורת המקור (רש"י, סוכה מב ע"א): חייב בלולב - לחנכו מדבריהם:

ב. (8 נק') כל אחד מאלה, 2 נק': "לְהִתְעַטֵּף – חַיָּיב בְּצִיצִית"; "לִשְׁמוֹר תְּפִילִּין – אָבִיו לוֹקֵחַ לוֹ תְּפִילִּין" (רש"י: שלא ייכנס בהן לבית הכסא); "יוֹדֵעַ לְדַבֵּר – אָבִיו מְלַמְּדוֹ תּוֹרָה וּקְרִיאַת שְׁמַע"; "הַיּוֹדֵעַ לִפְרוֹס כַּפָּיו – חוֹלְקִין לוֹ תְּרוּמָה בְּבֵית הַגָּרְנוֹת"; "הַיּוֹדֵעַ לִשְׁחוֹט – אוֹכְלִין מִשְּׁחִיטָתוֹ" ועוד.

שורת המקור (סוכה מב ע"א): לְהִתְעַטֵּף – חַיָּיב בְּצִיצִית, לִשְׁמוֹר תְּפִילִּין – אָבִיו לוֹקֵחַ לוֹ תְּפִילִּין, יוֹדֵעַ לְדַבֵּר – אָבִיו מְלַמְּדוֹ תּוֹרָה וּקְרִיאַת שְׁמַע.

ג. (6 נק') "תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב" (2 נק'); קריאת שמע – "פָּסוּק רִאשׁוֹן" (2 נק'). רב הונא: "וְהוּא שֶׁגָּדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו" (2 נק').

שורת המקור (סוכה מב ע"א): תּוֹרָה מַאי הִיא? אָמַר רַב הַמְנוּנָא: "תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב". קְרִיאַת שְׁמַע מַאי הִיא? פָּסוּק רִאשׁוֹן.

ניקוד: שאלה אחת מכל חלק × 20 נקודות = 100 נקודות. תשובה נכונה בניסוח אחר מתקבלת. הסברים שאינם מן הגמרא מסומנים "לפי רש"י", "לפי הרמב"ם" או "הסבר שלנו"; מה שלא נבדק מול המקור מסומן "לא נבדק".